

Što widźimy?

Hesło na lěto 2003
Čłowjek widźi,
štož je před wočomaj;
Knjez pak widźi wutrobu.
(1. Sam. 16,7)

Lěto 2002 je so minyło. To a tamne steji nam hišće před wočomaj. Dožiwichmy wulki swjedžen tysačlětneho Budyšina. Serbski superintendent Albert poda so na wuměnk a měješe so prašenje rozrisać, kak pónďže dale ze Serbami w sakskej krajnej cyrkwi. Swjećachmy naš cyrkwinski džen w Budyšinje, na kotrymž so 200 lět stara serbska tafla znowa zjawnosći přepoda. Wobzamny so zawrjenje Serbskeje srjedźneje šule w Chrósćicach. Protesty ničo njepomhachu, ličba šulerjow je přeniska. Wolachmy nowe knježerstwo, abo lěpje prajene, stare knježerstwo so wobkrući. Po tym započa so faza horcych diskusijow a njelepeho jednanja. Kóždy je pak tež to a tamne w swojim wosobinskim žiwjenju dožiwił, dobreho a zležo. Na to wšo a wjele drugeho můžeme zhladować, hdyž so dopominamy na minjene lěto. Fakty a podawki su zańdženosc. Můžeme je nětko hižo prawje posudžować? Što je zmysł wšeho, štož smy dožiwili?

Što nam přinjese nowe lěto? My to nje-wěmy, přetož ničo njemóže hladać do přichoda. To a tamne můžeme sej myslić abo sej přeć, ale hać so to dopjelni, što chcył to wědźeć? Hakle po tym smy mudřiši. Hesło na lěto 2003 nam praji, zo čłowjek to widźi, štož je před wočomaj. Bóh pak hlada hłubšo, jemu tež to najnutřkowniše njeje potajne. Troje wěcy wuchadźeja z toho:

Njesměmy sudzić

To přenje: Njesměmy dočasne sudzić. Fakty a podawki můžeme snadź posudžować, dokelž steja nam před wočomaj. Štož pak so za tym chowa, wostawa nam hustodosć potajne. Nam njepristeji sudzić wo čłowjeku, wosebje nic, zo jeho zatamamy. Što chcył wo sebi twerdyć, zo wě, kak we wutrobje znatych politikarjow abo tam-

„Bóh z nami“ – tele słowa su napisane nad chěžnymi durjami něhdyšeho serbskeho burskeho statoka w Šešowje pola Njeswaćidła. Po ponowjenju statoka lětsa nowi wobydlerjo do doma začahnu. Kaž jich předchadnicy, tak změja tež woni wšědnje tute serbske hesło před wočomaj. Derje wšitkim, kiž smědža nowe lěto 2003 započeć z wěstosću: Bóh je z nami.

Foto: T. Malinkowa

nych wysokich wosobinow woprawdže wupada? Jenož Bóh sam wšo widźi a spózna-je. Cyły Nowy zakon kładže nam naležnje na wutrobu, zo njebychmy so mjez sobu sudžili. Kóždy steji a padnje swojemu knjezej, pisa Pawoł na Romskich na 14. stawje. Hakle na kóncu časow so zjewi, štož je schowane we wutrobach čłowjekow.

Njedajmy so slepic

To druhe: Njedajmy so slepic wot krasneho zwonkowneho. Naš čas lubuje blyšćate zapakowanje. Z pomocu reklamy spyta so předać tež hišće tón posledni čikat. Hać su twory něšto hódne, to je druhdy dwělonne. Wočomaj poskićuja so efekty, ale wob-sah je hustodosć słaby. Křesćanska wěra nam zmóžni, zo widźimy wěcy tajke, kaž su. Z pomocu Božeho słowa přewidźimy ideologije a zapakowanja našeho časa. Je potajkim derje, hdyž nawuknjemy, nale-

žnosće swěta a našeho žiwjenja spózna- wac z wěrnosće Božeho słowa. Potom so njezjebamy tak spěšnje ze swojimi wočakowanjami, tež nic tymi na nowe lěto 2003. Zdobom smy prihotowani na to, zo móže Bóh tež džensa wobnowić wutroby a takle naše žiwjenje wjesć k dobremu.

Mamy so wobnowjeć

To třeće: Je derje, hdyž mamy Božu wolu w swojej wutrobje. Bóh spóznaje tež našu wutrobu a njeda so slepic z tym, štož před druhimi předstajimy. Tohodla je wobnowjenje wotnutřka naš stajny nadawk. „Chrystus ma přez wěru bydlić w našich wutrobach, zo bychmy w lubosći zakorjenjeni a založeni byli.“ (Efez. 3,17) Dobry štom nje-se dobre plody. Z čisteje a wobnowjeneje wutroby wužórli so dobre žiwjenje. A ničo lěpšeho so nam w započatym nowym lěće njemóže stać.

Jan Malink

Swět zwěrjatow w bibliji

W bibliji nadeńdźemy jara wjele stawiznow, w kotrychž pokazuje so zwjazanosć Israelitow z přírodu a wosebje ze zwěrjatami – wšojedne, hač z domjacymi abo z džiwimi. Israelića běchu lud pastyrjow a rybarjow, ale tež rólnikow a winicarjow.

Někotre zajimawe epizody a prašenja k temje „Zwěrjata w bibliji“ sym wam tu zestajila. Wjele wjesela při čitanju.

● **Kotre zwěrjo so w bibliji najhušičšo naspomni?**

Wulke stadła wowcow pasechu so na hórkach a w dolinach Swjateho kraja. Tohodla rěči so 742 razow wo wowcach.

● **Wěste zwěrjata wužiwachu so jako kalender.**

Židža wědžachu, zo maja někotre ptaki prawidlowne pućowanske časy. Tak na přiklad bačony, kotrež w nalěću přez doł Jordana do sewjera leća. (Jeremija 8,7)

● **Džensa wěmy, zo je njetopyr cysak. Što myslachu sej ludžo tehdy, što njetopyr je?**

Myslachu sej, zo běše ptačk. (3. kniha Mójzasa 11,13–19)

● **Kotry džěl woła wužiwachu Israelića, zo bychu wodu transportowali?**

Rohi woła běchu tak wulke, zo hodžeše so hač do 18 litrow wody do nich pjelnic.

● **Kotre džiwje zwěrjo so w bibliji najhušičšo jewi?**

Law. W starotestamentskim času bě w bibliskim kraju hišće jara wjele lawow žiwych. Tak kaž džensa zo běše law tež tehdy symbol syl-

nosće a kralestwa. Law hraje tež wažnu rólu w napjatej stawiznje wo Danielu. (Daniel 6)

● **Kotre zwěrjo služeše w bibliskim času – a druhdy samo džensa hišće – jako budžak?**

Wězo honač. (Mark 13,35)

● **Kak bu profet Jona wumóženy, po tym zo bu z łódže do morja čisnjeny?**

Tutu stawiznu zawěsće hižo znajeće: Bóh pósła wulku rybu – zawěsće bě to hłowata wjelryba (Pottwal) –, kotraž jeho spóžrě.

Tři dny a tři nocy sedžeše Jona w brjuchu wjelryby. (Jona 2,1) To zajimawe je, zo

móže tuta hłowata wjelryba woprawdže cyřeho čłowjeka spóžerać. W 20. lětstotku je so to někotre razy stało a ludžo, kotřiž su to přežiwili, su wo tym powědali.

**Gabriela
Gruhlowa**

Ekumeniski cyrkwinski džen w Berlinje 28. meje do 1. junija 2003

Přeni króc swjećitej wobě wulkej cyrkwi w Němskej, ewangelska a katolska, zhromadny cyrkwinski džen. Na tutym zetkanju w stolicy Němskeje budžeja zastupjeni tež Serbja. Tři towarstwa su so zjednočili, zo bychu přihotowali zhromadny serbski program: Towarstwo Cyrila a Metoda, Serbske ewangelske towarstwo a Spěchowanske

Wabjenski plakat za ekumeniski cyrkwinski džen w Berlinje.

towarstwo za serbsku rěč w cerkwi.

Předwidžane je, zo změja Serbja zhromadne informaciske městno na tak mjenowanej Agora. Tole su wulke informaciske wiki, hdžež móžeš so wo šerokim cyrkwiskim žiwjenju w Němskej a we wukraju informować. Wone so wotměja w Mjezynarodnym kongresowym centrumje a budu wotewrjene wot štwórtka, 29. meje, hač do soboty, 31. meje. Agora je grjekske słowo a rěka telko kaž torhošćo. Bibliski počah je daty z tym, zo je japoštoł Pawoł předował w Athenje na agorje. Serbske informaciske městno budže cyłkownje z wosom wosobami wobsadźene, kotrež so wězo wotměnjeja. Tež Budyska Serbska kulturna informacija so na tutym předewzaću wobdželi. Pytamy hišće zajimcow, kotřiž bychu wjeselo na tym měli, wopytowarjow cyrkwinskeho dnja wo Serbach informować, z nimi so rozmołwjeć a nowe kontakty nawjazać.

Na předwječoru cyrkwinskeho dnja, sjeđu do Božeho spěca, budže na dróze Pod lipami wulki zetkawanski wječor. Tež na nim budžeja Serbja zastupjeni, wo což chcedža so wosebje Berlinscy Serbja starać.

Wotpohladane je tohorunja, hdyž budže dosć zajima, zo pojedže sobotu, 31. meje, wosebity bus z Hornjeje Łužicy do Berlina. Předwidžany je wopyt serbskeho městna na Agorje, serbska připołdniša modlitwa a wobdželenje na dalším programje cyrkwinskeho dnja. Bliše informacije k tutomu wulětej so pozdžišo podaja. Zajimawu ideju maja w Delnjeje Łužicy: Tam chcedža so njedzelu do cyrkwinskeho dnja podač z blótowskim čotmom na jězbu po Sprjewi do Berlina. Nawoda budže předar

Juro Frahnaw.

Štož ma zajim, sej nic jenož na jedyn džen do Berlina doječ, ale so na cyłym cyrkwiskim dnju wobdželić, móže sej městno skazać. Tute paći něhdže sto eurow. Za to dostanješ darmotny nólčeh, pak w šulach abo w priwatnych kwartěrach, přístup k zarjadowanjam cyrkwinskeho dnja, informacisku brošuru a jězbný lisćik za jězby po měsće. Serbscy „informatorojo“ na Agorje pak njetrejbaja přinošk paćić. Štož by chcył so jako „informatör“ abo jako wopytowar na cyłym cyrkwiskim dnju wobdželić, njech so prošu hač do 15. februara přizjewi pola fararja Jana Malinka, Goethowa 40, 02625 Budyšin, tel.: 0 35 91 / 60 07 11.

Bóh Knjez chcył dač ekumeniskemu cyrkwiskemu dnjej a wšitkim přihotam dobre poradjenje.

Jan Malink

**Za nowe lěto 2003
přeje wam
Bože žohnowanje,
čilosć a strowosć
a wšitko,
štož je wam trěbne
na čele a duši,**

**redakcija
Pomhaj Bóh**

Prezident Lutherskeje cyrkweje Missouri synody w Serbach

W přenjeje počty decembra přebywaše skupina 49 lutherskich křesćanow ze wšelakich statow USA w Němskej, zo bychy wopytali hlowne městna skutkowanja reformatora dr. Martina Luthera a zeznali němske dohodowne wašnja. Wšitcy wobdźělnicy zajězda, mjez kotrymž běchu wjacori duchowni a profesorojo, běchu sobustawy Lutherskeje cyrkweje Missouri synody. Skupinu nawjedowaše najwyši reprezentant tuteje cyrkweje, prezident dr. Gerald Kieschnick.

Dokelž je prezident dr. Kieschnick potomnik serbskich wupućowarjow, dojeźže sej skupina štwórtk, 12. decembra, z Drježdžan na dzeń do Łužicy. Jara wutrobne bě witanje we Wukrančicach, domjacej wosadze fararja Jana Kiliana a wjele serbskich wupućowarjow. W Božim domje swjećeše wosadny farar, superintendent Michael Voigt, němsko-jendźelsku nutrnosť, kotruž wobrubichu dujerjo z adwentnymi kěrlušemi. Wurjadny wokomik za wšitkich bě, hdyž stupi dr. Kieschnick na klětku, na kotrejž bě před počtra lětstotkom farar Kilian tež jeho předchadnikam, Chěžnikec swójbje z Duboho, předował. Po nutrności běchu wšitcy prošeni na kofej do wosadneje žurle. Tam přednjeseštaj postrowy farar Siegfried Matzke w mjenje lutherskeje wosady w Klětnom a wjesnjanaosta gmejny Wysoka Dubrawa Hans-Hermann Zschieschank. Za ewangelskich Serbow porěča Trudla Malinkowa, kiž přepoda dr. Kieschnickej eksemplar Pomhaj Bóh ze septembra 2001, w kotrymž bě so pod napismom „Serbski prezident w USA“ rozprawjało wo wuzwolenju dr. Kieschnicka za prezidenta Missouri synody. Wosadny farar Voigt dari wuznamnemu hosćej kopiju zapiska z Wukrančanskich cyrkwiniskich knihow, z kotrehož wuchadža, zo staj jeho prapraprastaršej Hańža a Jan Chěžnik ze swojimi pjeć dźěćimi zhromadnje z fararjom Kilianom 1854 do Texasa wupućowaloj. Z wopytom rowow třoch dźěći Jana Kiliana na wosadnym pohrjebnišču so přebywanje we Wukrančicach zakónči.

Na wobjed běchu ameriscy hosćo prošeni do hošćenca „Wjelbik“ w Budyšinje. Tu jich powita farar Jan Malink, kotryž pokaza na zhromadne korjenje ewangelskich Serbow we Łužicy a Missouri synody w Texasu. Dr. Kieschnickej přepoda stare serbske spěwarske, w kotrychž je tež rjad Kilianowych kěrlušow wotčičaných. K serbskej kwasnej jědži rozložištej hosćencarka Weronika Malinkowa a jeje dźowka Monika wšelake zajimawosće wo Serbach.

Dzeń we Łužicy zakónči so za ameriskich hosći z krótkim přebywanjom w Serbskim domje. Předsyda Domowiny Jan Nuk porěča k stawiznam a přitomnosći Serbow, při čimž spomni tež na swój njedawny wopyt z chórom Meja w Texasu. Jednaćel Domowiny Bjarnat Cyž překwapi dr. Kieschnicka z hosćomaj samsneho swójbnego mjena, mandźelskimaj Martinom a Hildegard Chěžnikec z Malešec. Po wopyće w Serbskej kulturnej informaciji wróćichu so hosćo do Drježdžan, hdžež wočakowaše jich wječork z biskopom a dalšimi wodźacymi wosobinami Samostatneje ewangelsko-lutherskeje cyrkweje (SELK), partnerskeje cyrkweje Missouri synody w Němskej.

Za dr. Kieschnicka bě zajězd jeho třeća jězba do Němskeje, přeni króć pak bě w domiznje swojich prjedownikow. Wopyt we Łužicy bě za njeho jónkrótno dožiwjenje, za Wukrančansku wosadu a za Serbow pak bě česć, směć powitać wodźacu wosobinu wuznamneje cyrkweje w USA, kiž je wušła z jich rjadow.

T.M.

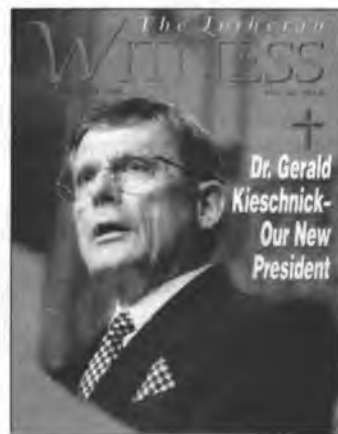

Šefredaktor časopisa „The Lutheran Witness“ farar David Mahsman a prezident Missouri synody dr. Gerald Kieschnick w rozmołwje z wosadnym fararjom Michaelom Voigtom a Trudlu Malinkowej we Wukrančanskej cyrkwi (wotlěwa) Foto: M. Bulank

Dr. Gerald Kieschnick

Narodži so 29.1.1943 jako potomnik serbskich wupućowarjow w Texasu. Po teologiskich studijach na kubianiščach Missouri synody bu 1970 ordinowany a bě po tym z fararjom w třoch wšelakich wosadach w statomaj Missouri a Texas. Wot lěta 1986 skutkowaše jako direktor Lutherskeje založby w Texasu, wot lěta 1991 jako prezident Missouri synody w Texasu. W juliju 2001 bu wuzwoleny za prezidenta Missouri synody za cyłu USA. Wón je přeni Serb w najwyším zastojnstwje tuteje cyrkweje.

Dr. Kieschnick je woženjeny, nan džowki a syna a dźěd dweju wnučkow. Wón bydlí w Round Rock njedaloko texaskeje stolicy Austin, wot lěta 2001 je jeho zastojnske sydło St. Louis w staće Missouri.

Titulna strona časopisa Missouri synody z awgusta 2001: „Dr. Gerald Kieschnick – naš nowy prezident“

Missouri synoda

Lutherska cyrkej Missouri synody bu 1848 wot němskich wupućowarjow w St. Louisu w staće Missouri založena. Farar Jan Kilian sta so z jeje čonom hnydom po swojim přichadže do Texasa w léće 1855, 1866 přistupi jej wosada w Serbinje jako přenja wosada w Texasu. Tak sta so Jan Kilian z wótcem a Serbin z maćerskeje wosadu Missouri synody w Texasu. Džensa skutkuje Missouri synoda we wšěch statach USA. Jej přisluša wjac hač 6 100 wosadow z nimale 2,6 mio sobustawami, kiž zastaruja so wot wjac hač 8 700 duchownych. Missouri synoda wudžeržuje wjac hač tysac wosadnych šulow z nimale 200 000 šulerjemi. Skutkowanje Missouri synody je tež na wukraj wusměřene. Cyłkownje je wona we 68 krajach swěta prezentna. Jeje partnerska cyrkej w Němskej je Samostatna ewangelsko-lutherska cyrkej (SELK), powšitkownje znata jako „starolutherska“. W Serbach přislušeja SELK wosady, w kotrychž bě w swojim času Jan Kilian z duchownym był: Wukrančicy a Klětno w Hornjej a Depsk w Delnjej Łužicy.

SET ma stwu w Serbskim domje

Dnja 5. decembra 2002 přepoda sobudźělaćer Založba za serbski lud, knjez Pětr Bjarš, předsydu Serbskeho ewangelskeho towarstwa kluč za rumnosć 211 w Serbskim domje w Budyšinje. Z tym je so spjelniła próstwa, kotruž bě SET w februaru 1999 na Domowinu zapodało. Stwa, někak 24 kwadratnych metrow wulka, leži na druhim poschodze Serbskeho doma napřečo rumnosćam redakcije Katolskeho Posoła. W zřčenju mjez Založbu za serbski lud, Domowinu a Serbskim ewangelskim towarstwom je zapisane, zo so nam rumnosć darmotnje přewostaji a zo směmy za naše zarjadowanja tež dalše rumnosće w Serbskim domje wužiwać. Tak ma naše towarstwo nětko pod třěchu Serbskeho doma swój domicil a chcemy jón za naše džěło wužiwać.

Měrćin Wirth, předsyda SET

Nowy klima wotewrjenosće

„PISA tam, PISA sem. Wy sće jednali“, praji Klaus Wollenweber, biskop Ewangelskeje cyrkwe šleskeje Hornjeje Łužicy. W Domje biskopa Bena w Smochćicach hódnoćeše wón njedawno projekt dalekubłanja za wučerjow křesćanskich šulow. Inicijatorka projekta dr. Doris Sennekamp, předsyda založby „Křesćanske priwatne šule“, je spokojom. W džewjeć intensiwnych seminarach su so wučerjo třoch gymnazijow – Johanneuma we Wojerecach, Petera Breueroweho gymnazija w Šwikawje a gymnazija Franciskankow w Nonnenwerth – dale kubtali. Wažne temy běchu: posrědkowanje hódnotow, džěło w teamje, spěchowanje wobdarjenych, efektiwnišje wuknjenje.

W praksy njese dalekubłanje přenje plody. Tak je sej Breuerow gymnazij nadźěłał nowy kubłanski model pod hesłom „Šula jako žiwjenski rum a žiwjenske zhromadženstwo“. Gymnazij w Nonnenwerth je wuwil „Centralny informaciski system“ w interneće. Lěpšiny toho su mnohostronskosć, přehladnosć a wulka transparenca. Tež poměr mjez wučerjemi je nětko lěpši. „Tu su byli někotre diskrepancy“, praji Monica Kopp, wučerka za jendželšćinu a italsćinu. „Džak dalekubłanju mamy nowu wotewrjenosć.“ Podobny rezultat mjenuje tež Uwe Stockmeier, nawoda Johanneuma. Gymnazij je wuwil „Staršiskeho lotsu“. Tutón 40stronski zešiwk informuje nowych šulerjow a staršich. Wón ma započatk na gymnaziju woložić. Podobny zešiwk, „Wučerski lotsa“, nastawa nětko za nowych wučerjow na gymnaziju. Doris Sennekamp so nadźija, zo zamóže projekt dalekubłanja druhe – tež njekřesćanske – šule pohonjeć. Wšitke fakty chcedža 2003 w interneće wozjewić. (Informacije za zajimowanych: www.stiftung-scp.de)

Andreas Kirschke

Spokojne wobliča po njedawnym dalekubłanju za wučerjow křesćanskich priwatnych šulow w Smochćicach, wotlěwa: Uwe Stockmeier (Johanneum we Wojerecach), dr. Doris Sennekamp (založba „Křesćanske priwatne šule“), Barbara Michels (gymnazij Franciskankow w Nonnenwerth) a Hubert Gruber (Petera Breueroweho gymnazij w Šwikawje)
Foto: A. Kirschke

Nowa kniha z Łaza

Poradźena knižna premjera wotmě so sobotu, 7. decembra, w Domje Zejlerja a Smolerja we Łazu. Spisowaca Elke Nagelowa ze Zlyčina bě zestajila knihu wo znatej ludowej basnicy Hańži Budarjowej, kotraž bě so 1860 w Mortkowje narodziła a kotraž bě před 65 lětami, dnja 1. decembra 1937, we Łazu zemřela. Kniha pod titulom „Agnes Buder – eine Volksdichterin aus Lohsa / Hańža Budarjowa (Budarka) – ludowa basnjarka z Łaza“ je štwórta w rjedže wo wuznamnych Łazowskich wosobinach, kotraž je wudała Spěchowanske towarstwo Doma Zejlerja a Smolerja. Dotal hižo předleža knihi wo Janje Arnošće Smolerju a wo fararjomaj Handriju Zejlerju a Jurju Malinku.

Na premjeru noweje knihi bě telko zajimcow přichwatało, zo bě klubownja w přizemju Doma Zejlerja a Smolerja přepjeljena. Elke Nagelowa předstaji žiwjenje Hańže Budarjowej a jeje wuznam jako basnjaceje chronistki Łazowskeje wosady. Cyłkownje je namakała 172 basnjow Hańže Budarjowej. K tomu je najskeje hišće 86 w Pomhaj Bóh wozjewjenych kěrlušow z jeje pjera, štož pak so njehodži cyle wěsće dopokazać. Někotre basnje přednjese Elke Nagelowa w němskim přeložku a Günter Wjenk z Drěwcow čitaše je originalnje w serbskej rěči. K tomu zahrachu so někotre derje wupytane spěwy Handrija Zejlerja. K přijomnej atmosferje přinošowaše tež dobre pohosćenje, wo kotraž běchu so člonjo towarstwa postarali. Mnozy sej nowu knihu kupichu.

T.M.

Biskop we Wochozach

Biskop Klaus Wollenweber a Hannelore Balko (nalěwo) sadžeštaj z pomocnicomaj štomik we Wochožanskim parku błudzenkow.
Foto: E. Bigonowa

Klon a buk sadžeštaj 25. nowembra 2002 biskop Ewangelskeje cyrkwe šleskeje Hornjeje Łužicy Klaus Wollenweber a Wochožanska wjesna předstejićerka Hannelore Balko w parku błudzenkow pola Wochoz. Sobudźělaćerjo konsistorstwa běchu při swojim wulěće w septembru tež nastawacy park błudzenkow wopytali. Tele předewzaće, po wudobywanju brunicy stworić na pustym ladze nowu krajinu, bě w nich sylny začišć zawostajito. Zo bychu je podpěrali, darichu nětko tutej dwaj štomikaj.

W něhdyšej hórniskej kónčinje wokoło Wochoz nastawa na 30 hektarach park błudzenkow. Z pomocu moderneje techniki je so sem nawozyło 3 000 błudzenkow, kiž běchu so w brunicowych jamach we Wochozach a Janšojcach namakali. 1. meje 2003 ma so park błudzenkow wotewrić. K tutomu swjedenjej je so tež biskop Wollenweber přizjewil.

Do hóstneje knihi parka błudzenkow zapisa so biskop z wěnowanjom z 1. knihow Mójzasa: „A Bóh džeše: Njeh so zeleni. A zemja plódžeše wšitke družiny rostlinow hač k wulkim štomam. Bóh měješe swoje wjesele na tym, přetož wono běše derje tak.“

Eli Bigonowa

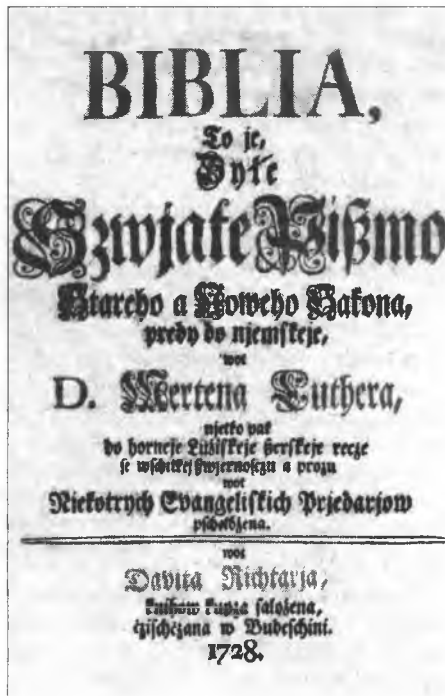

Lěto biblije – tež w Serbach

Naš čas trjeba Bože słowo. Tohodla su cyrkwy postajili lěto 2003 jako lěto biblije. W mnohich wosadach, ale tež zwonka nich, su zarjadowanja planowane, kiž zaběraja so z Knihu knihow. Jeje poselstwo ma so ludžom zaso wuwědomić jako zakład za žiwjenje jednotliwca a cyłej towaršnosće.

Serbski lud ma wosebitu přičinu, lěto 2003 woswjećić jako lěto biblije. Lětsa budže tomu 275 lět, zo je wušta přenja serbska biblija. Po tym zo bě farar Michał Frenzel w Budestecach 1706 Nowy zakon wudał, dokónčichu štyrjo dalši duchowni jeho džěto z přeložkom Stareho zakonja: Jan Běmar w Budestecach, Matej Jokiš w Hbjelsku, Jan Langa w Minakale a Jan Wawer w Bukecach. W lěće 1728 bu přenja serbska biblija pola Davita Richtarja w Budyšinje čišćana.

Jubilej je dobry nastork, sej wuwědomić wuznam, kotryž je Swjate pismo w maćernej rěči měło za nabožne, rěčne a kulturne wuwěće serbskeho luda. Tole ma so stać na konferency pod temu „275 lět serbska biblija“, kotruž wuhotujetej Maćica Serbska

Titulna strona přenjeje serbskeje biblije z lěta 1728

Moja stara biblija

Wot lěta 1960 džělach wosomnaće lět jako wučer a docent na ratarskej fachowej šuli, pozdžišo agrarnoinženjerskej šuli, w Budyšinje. Běchu to najrjeńše lěta mojego powołanskeho žiwjenja. Ale wo tym njecham powědać.

Hdyž mi tehdy čas dowoli, kramosćach rady w antikwariacie Kretschmarjec kniharnje. Wjele žadnych knihow so tehdy tam poskićowaše. Nimo někotrych cyłkownych wudaćow klasikarjow kupich sej tež wjacore stare biblije. Tři z nich sym mjeztym swojim džěcom daril, dvě džensa hišće wobsezdžu. Najdrohotniša, byrnjež hižo trochu wotpřimana, je Lutherowy přeložk, wudaty 1900 wot dwórskeho kniharnika Heinricha Grunda w Berlinje. Je to wobrazowa biblija z 271 wobrazami na 152 taflach. Běch sej ju krótko do hód 1974 pola Kretschmarjec kupil. Runje dokelž bě wjele wužiwana, bě zbudžiła moju wćipnosć. Bohužel přjedawši wobsedźer njeje swoje mjeno zapisał, za to je wjele wotrězkow z módrym pisakom podšmórnył. Tole bě mi z nastorkom, runje tak činić. Sym tutu knihu postajil jako domjacu bibliju, a nadźijam so jara, zo přichodne generacije moje přispomnjenja čitaja.

Po kemšach abo po sluchanju njedželnišich kemšow w rozhlósu podšmórnych hrona slyšanych čitanjow epistole a ewangelija a popisach kromy strony ze swojimi myslimi k wotpowědnej temje. Pytajo njedawno za wěstym hronom nadeńdžech scěhowacy swój zapisk ze septembra 1979: „Mysle ke Kěrlušej lubosće (1. Kor. 13).

Lube džěci, tole je chwalospěw na lubosć – přewšo mócný a krasny: 'Hdy bych z čłowjeskimi a jandželskimi jazykami rěčał a njeměł lubosće, bych zyncacy mosaz abo klinčacy zwónčik był...' Kelko slowow so rěči a rěčachu a njedocpěja wucho, njerěčo ani wo wutrobje – dokelž nimaja lubosć jako zakład. Naš čas so wuznamjeni z wjele rěčenjom. Njerěči so jenož bjez lubosće, ale tež přewjele. Trjebamy jenož čitać abo sluchać na rěče politikarjow. Kajka nabubnjenosć slowow a jenož mało mjez nimi, kiž rozum a wutrobu docpěja. Ow, telko skomdženych skladnosćow.

Čehodla přiběraja w swěće lža, jebanstwo, namóc, přistodźenje, nječesćenje blišeho a wjele dalšeho, štož móhło so hišće naličić? Zawěsće ma to wjele přičinow, najwážniša pak zda so mi być: Čim wjace mam, čim wjace chcu. Hońtwa za pjenjezami. Jedne pak bywa mi stajnje jasnišo, njedostatok lubosće je hłowna přičina za

Serbske přisłowa

Biblija je Boža studžen.

Biblija je wodžerka do Božeho

kralestwa.

Bibliju doznać njeje tež pismawučeny m date.

Bibliske studnički wučerpac njemůže

nichtó.

Biblija njech wostanje, hdyž so wšě knihi

na swěće spala.

Biblija na knižencu plěsniwić njesmě.

a Serbski institut wot pjatka, 26., hač do njedžele, 28. septembra 2003 w Budyšinje. Při tym budže so džiwac na wšitke tři warianty serbskeje biblije: ewangelsku hornjo- a delnjoserbsku a katolsku. Pjatk přednosuja rěčespytnicy wo rěčnych prašenjach wšelakich přeložkow serbskeje biblije. Sobota budže wěnowana stawiznam serbskeje biblije a jeje wuznamaj za šulstwo, literaturu, hudźbu a wuměstwo w Serbach. Přednosowac budu serbscy duchowni a wědomostnicy z tu- a wukraja. K zakónčenju konferency so njedželu w Bukecach wobnowjony narowny pomnik sobupřeložowarja přenjeje serbskeje biblije, fararja Jana Wawera, znowa wotkryje. Přizamknje so nyšpor, na kotrymž zaspěwa chór Serbskeho gymnazija.

W zaštych lětdžesatkach njeje so wuznam, kiž ma Bože słowo w maćernej rěči za zdźerženje našeho naroda, w dosahacej měrje wobkedźbowal. Z jubilejnym zarjadowanjom k česći serbskeje biblije ma so tole trochu nachwatać. Wšitcy zajimcy su hižo nětko wutrobnje přeprašeni. Nadrobniše informacije k programej so sčasom wozjewja.

T.M.

wšě tute zjawy. Žedźba za dospołnosću je tak stara kaž čłowjestwo. Ale dospołnosć njedocpěchu dotalne a njebudu tež přichodne towaršnostne porjady docpěć. Čłowjeske prócowanje wostawa přeco njedospołne.

Lube džěci, nochcu z tutymi słowami šěrić pesimizm. Chcu jenož, zo spóznaće: To dospołne je bójske. Ale kaž čłowjek měł so prócować znajmjeńša mały kusk so přibližić bójskej dospołnosći, abo lěpje prajene, k njej přinošować. Srědk k tomu, na tutym małym kónčku puca, kotryž je nam přidžěleny, njech je lubosć. Lubosć, kajkaž je wona we wonym bibliskim hronje wopisana. Hdyž sće raz w nuzy, čitajće tutón chwalospěw lubosće a modlće so wo prawe spóznaće.

Tute słowa, napisane před 24 lětami, su po mojim mjenjenju džensa hišće poľnje płaćiwje. Haj, wone su po mojim zdaću hišće aktualniše. Wobchadźenje bjez lubosće je přiběrało w swěće a zańdže lědma dnja, na kotrymž njezhonimy wo lžach a jebanstwach. Žadosć za mocu a bohatstwom stajnje přiběra a k tomu trěbne nałożowanje namocy so, wosebje w telewizoru, runjewon wuchwaluje.

Něhdy sonjach wo tym, zo budžetej mudrosć a rozum čłowjestwo po prawym puću wodžić. Bohužel widžu, zo tutón són mojih młodych lět, kiž běchu postajene wot hrózbnych wójskich dožiwjenjow, so puknje kaž mydliznowy pucher. Nětko wostanu jenož hišće „wěra, nadźija, lubosć, tute tři; ale lubosć je najwjetša mjez nimi“. Njech so wona předobudže a naš swět, kotryž je tak mały a zranliwy, z Božej pomocu zachowa.

Jan Kašpor

Druhe schadžowanje 25. krajneje synody Sakskeje

Druhe zeńdženje krajneje synody, kiž wotmě so wot 15. do 18. nowembra 2002 w Drježdžanach, bě za nas Serbow wažny podawk, dokelž smy po 53 lětach nowy serbski zakon dóstali. Wo tym wšak sće so hižo w decemburskim čisle nadrobnje informowali. Zwjeselace bě, zo běchu tež wjacori Serbja na synodu přijeli a z tym serbskeho synodaldu podpěrali. W nowej krajnej synodze je mnoho nowych sobustawow a tak bě tež wjele zajima a naprašowanja wo našich serbskich wobstejnoscach, wosebje tež we wuběrkomaj, kiž stej zakonj wobjednowaťoj. Cyle wěšće budu synodalajo tež wo nas Serbach a wo zakonju po cytej krajnej cyrkwi we wosadach doma rozprawjeć.

Pjatk wužiwaše so zaso intensiwnje za wuběrkowe džěto. Nimo serbskeho zakonja běchu mnohe druge zakonje na rjedže. Nominěrowanski wuběrk měješe wosebje wjele džěta, dokelž dyrbjachu zo wólby do wšelakich gremijow přihotować.

Sobotu słyšachmy přednošk krajneho biskopa Volkera Kreša wo temje „... zo by nas twój dobry duch wodził“. Dalši před-

nošk bě rozprawa cyrkwinskeho wjednistwa wo džěto w zašłym lěće. Po přednoškomaj bě składnosć, so wuprajić. Tuta možnosć so tež rady wužiwaše.

Přeco w nazymje ma so hospodarski plan za nowe lěto schwalić. Předsyda financneho wuběrka, prof. dr. Nollau, předstaji nam na přewidne wašnje wobšěrnu maćiznu. Strukturna reforma je so na financne položenje našeje krajneje cyrkwy derje wuskutkowała. Tak mamy nětko rozwaženu a strowu financnu situaciju.

Njedzělu swjećachmy zhromadnje z nowoměšćanskej wosadu Třoch kralow kemše. Předowaše Drježdžanski superintendent Lerchner. Po kemšach zeńdžechmy so w plenumje. Přewjedzěchu zo wólby synodalnych sobustawow do cyrkwinskeho wjednistwa, do EKD- a VELKD-synody. Tež dwaj

Inženjer Handrij Wirth z Njeswačidła zastupuje Serbow w sakskej krajnej synodze. Foto: priw.

zastupjerjej do předsydstwa diakonije so pomjenowaštaj. Dłěši čas so zaběrachmy z wobšěrnej rozprawy krajno-cyrkwinskeho zarjada. Na synodze namjetowach, zo by so tež serbske džěto w lětnej rozprawje jewiło. Přilubiło so mi to je. Hač do wječora wotměwachu so přenje čitanja zakonjow, tež našeho serbskeho zakonja.

Póndzělu zaběraše so synoda z druhim čitanjom zakonjow a tež ze wšelakimi namjetami,

kiž běchu so we wuběrkach wudžěla.

Sobotu, 11. januara 2003, budže wurjadne zeńdženje synody w Drježdžanach. Tam budu so temy za nalětnje zeńdženja synody postajić, kotrež maja so w přichodnych pjec lětach wobdžětać.

Handrij Wirth, serbski synodala

Wokrjesna synoda w Budyšinje

Sobotu, 9. nowembra 2002, wotmě so nazymska synoda w Budyšinje.

Po rańšej nutnosći fararja Jensa Buliša z Pockowow słyšachmy rozprawa wo džěto wokrjesneho cyrkwinskeho předsydstwa. Mjez druhim so wozjewi, zo je nowa ewangelska šula we Frankenthalu wučić započala. Po wšelakich krótkich informacijach słyšachmy přednošk Christiana Kahrsa, profesora za nabožinsku pedagogiku w Moritzburgu, wo temje „Kublanje jako nadawk wosady“. Jeho zaměr bě, nam dać nastorki k wobmyslenju tutoho šěrokeho a wažneho pola. Wón poda tři hłowne čěžišća:

Teorija kubljanja

Zakładne prašenje ma rěkać: Kak přińdže čłowjek do stawa, zo móže w tutym swěće dobre žiwjenje wjesć? Njedóstachmy patentne recepty jako wotmoťowu, skerje někotre ideje.

Čěžišćo dyrbjalo bóle na kubljanju hač na wotčěhnjenju ležeć. Wuslědk njeoteologiskeje kublanskeje teorije dyrbja so tež w cyrkwi wobkedźbować. W cyrkwi dyrbi so tak kublać, zo so na wšitke džěci džiwa. Džěci maja kulturu zeznać a jako něšto roscěneho zapřimnyć, štož so tež dale wuwija. Kultura njesmě so jenož na hajenje tradicijow wobmjezować, ale hłubši zmysł wosebje křesćanskich nabožkow dyrbjeli džěci zapřimnyć a tež rady dale wjesć móć. Kublanje njeměto so na awtoritarne wašnje posrědkować, wjele bóle ma so na dobry přikład džiwać. Wosada dyrbjata sej

tež raz swoje žiwjenje z perspektiwy džěsća wobhladać a hódnoćić.

Při kubljanju je wažne, zo džěci wosebje mjezsobne zwiski faktow na wšelakich runinach spoznaja. Hakle potom započina swět zajimawy być a mnoho so lěpje spomjatkuje a móže so w žiwjenju lěpje wužiwać. K tomu słuša tež, zo so swět jako mnohobarbny a mnohostronski wobhlada a zo so wšelakorosć čłowjekow jako wobohaćenje zapřimnje. Džěci maja tež hakle nawuknyć, po čim móža so srědky a wuslědky čłowjeskeho skutkowanja hódnoćić. Tu je zaso šěroke kublanje spomóžne.

Dalši nastork skedźbni na wuwijanje kompetency džěci. Džěćo ma dóstać zwjeselace začuće: Ja něšto móžu a ja činju tež něšto dobrego. Džěci dyrbja składnosć a tež swobodu měć, same něšto wuwijać. Nastajnosć čišć „wot horjeka“ lemi zwjeselacu zaběru z maćiznu.

Kublanskej konceptaj

Prof. Kahrs nam skrótka předstaji dwaj možnej kublanskej konceptaj:

Wědomostnik Wolfgang Klafki je mjenjena, zo nima so pedagogika jenož na cyle aktualne nowostki a tež nic jenož na klasičke antiske kublanje zložować, ale srjedźny puć hić a so ze zakładnymi problemami našeho časa zaběrać, kaž su to prašenja měra, wobsweća, njesprawnosće, sčěwkow technologijow, mjezsobnych počahow a nabožiny. Runje w našej towaršnosći widži wón masiwny nabožinski problem. Praše-

nja swětonahlada sahaja hłuboko do čłowjeka.

Wědomostnik Neil Postmann je mjenjena, zo trjebaja džěci wobšěrne powědky. Dokelž pječa žane křesćanske powědky wo Bohu wjace njejsu, dyrbjeli na jich městno nowi bohojo stupić. Tak měta so zemja jako wulka łódz zapřimnyć, na kotrejž ma každy swoju zamoťowosć. Padnjeny jandžel ma na to pokazać, zo čini čłowjek zmylki. Runoprawosć a zbože móže so pječa organizować. Zakoň wšelakorosće wobohaći a njenaćini strach. Swět dyrbja so bóle jako konstrukt widjeć. W tych pjec cyłkach widži prof. Kahrs mnoho podobnosće z bibliskim myslenjom.

Perspektiwy za wosadu

W nabožnych prašenjach njesměmy čłowjekow samych wostajić. Trjebamy možnosće za zhromadne přemyslowanje a dorozumjenje wo nabožnych prašenjach. Každ dy trjeba elementarnu wědu, kaž to katechizm poskića. Starši dyrbja ke kubljanju džěci přinošować.

We wjacorych kruhach smy potom wo přednošku rozmyslowali. Tež hdyž njeběchu wšitcy z přednoškom spokojom, tak smy tola wo kubljanju přemyslowali a někotre nastorki sobu domoj wzali.

Přichodna wokrjesna synoda budže, dali Bóh, 16. meje 2003 w Budyšinje.

Handrij Wirth

Powučacej a zabawjacej čitance

Šeroku paletu temow nadeńdžez zaso w nowej Serbskej protyce za lěto 2003. Mjez druhim wona nas překi a podłu po Łužicy wodži: wot lědma znateje Bušenki, hdžež jenož hišće jenički čłowjek bydlí, do Wuježka pola Wó-

sporka, hdžež su hišće šesćo, kiž serbsce móža, hdyž to dyrbyja, a wot Cokowa, hdžež so na nalěco 1960 njerady dopominaja, hač do Trjebina k wopomnišću za padnjnych wojakow Čerwjeneje armije. Tež Čorny Hodler, přez kotryž ludžo hewak jenož do města abo z njeho won smala, je z wjesolej stawizničku zastupjeny. Spomina so na 190. róčnicu poslednich bitwow přećiwo Napoleonej. Haj, zawěsće bě lěto 1813 za našich prjedownikow podobny wuznam měło kaž něhdy za nas lěto 1945. Serbska wědomosć je tež zastupjena z nastawkom wo pochadze etniskeho mjena „Serb“ a z pojednanjom wo mjenach našich swjatych dnjow, kotrež dže so wot tamnych słowjanskich rěčow zasadnje rozeznawaja.

Na najćmowši čas europskich stawiznow, na přesćěhanje a morjenje Židow, dopomina nastawk wo Křižanec Hanje z Hórkow. Jara zajimawa je tež rozprawa wo Serbowkach, kotrež běchu po 1945 domiznu wopušćiwši w susodnych Čechach nowu namakali.

Tola tež wujimki z dženika młodeje Serbowki z lěta 1946 njejsu jenož dokument, ně, wone tež do rozmyslowanja pohnuwaja. Janov? Haj, w Janovje su so tehdy serbske džeći wočerstwí směli. Moja wulka sotra, dwanaćelětna, běše do nich słušała. Hdyž pak w dženiku čitam: „Wšudže woko-

to nas je wjele wopušćenych chěžow. Žadyn čłowjek so wo nje njestara“, spominam na dolhe čahi wusydljenych, wuhnatych českich Němcow. To dobre a njedobre běše tak wusko porno sebi – serbske džeći smědžachu přińc a němske buchu wustorčene do njewěsteho přichoda. Tež moja sotra bě sej z wopušćenych bywšich němskich chěžow wšelake dopomnjenki nahromadžiła a sobu dom přińjesła. Na někajki album wěm so hišće dopomnić.

Byrnjež njeměto so nihdy nanihdy na němsku winu zabyć, chcył tola prajić, zo je tutón akt wječenja a wuhnaća móhłrjec dwurubny mječ był, kiž je Němcow a tež Čechow hłuboko zranil. A tute rany njejsu zdawna hišće zažite. Tute kolektiwne chłóstanje běše tola cyle po woli Stalina było, kiž sej w swojim mócnarstwje z ludźimi a ludami kaž ze šachowymi figurami hrajkajše. Tež nam Serbam běše nawal Němcow do Łužicy na škodu był, přetož zahaji so nowa žolma germanizacije, wosebje w našich narodnje labilnych ewangelskich wosadach.

Pod redaktorstwom třoch wučerjow-wuměnkarijow wuńdže loni w nowembu tež zaso delnjoserbka Pratyja. Sym wo tym přeswědčeny, zo je wona mjeztym hižo tójšto čítarjow namakala, kiž maja na

wšěm swoje wjesele, njech je chutneho a powučaceho, njech zabawjaceho razu. W Pratyji čítamy přiñoški z wjac hač štyrceci wšelakich pjerow, najstarše słuša emerituskej Herbertej Nowakej a najmłódše spisowacelce Mirelle Nagorje. Dobry džesatk

awtorow a awtorow je w Hornjej Łužicy doma. Cyły džěl čítanki je Rogowej wěnowany, kotrehož mjeno je so hižo ze synonymom za spjećowanje, tola tež za bjezpomocnosć stało. Lědma hdy je so wo agoniji jeničkeje serbskeje wsy telko rěčalo a pisało.

„Cerkwinu pratyju“ wobhladajmy sej trochu dokładnišo. Wona so zahaja ze znatym kěrlušom hrabinki von Schwarzburg-Rudolstadt ze 17. lětstotka, kotryž bě něhdy wučer Fryco Rocha do delnjoserbsčiny přeložil. Hesło za lěto 2003 wužožuje farar n. w. Cyril Pjeh-Berlinski, a pod napismom „Bog a swět“ nadeńdžemy tři skicy wot Herberta Nowaka, kiž je tež hišće z „Chwalbu žišetstwa“ zastupjeny. Zo njeje služba w našej cyrkwi jenož chutna a sucha naležnosć, wo tym zhonimy z Wolfganga Wajsoweje žortneje powěstki „Žarjaby cerkwjownik“. Wo zwónicy a zwonach w ródny dny Drjenowje pisa předar Juro Frahnow a Trudla Malinkowa wo Depšćanskim zwonje, kiž ma dwurěčny a typisce pruski napis. Kerstin Preuß předstaja nam serbskeho duchowneho Jana Fryca Nowaka, kiž je so w léce 1876 w Peter's Hill w Awstralskej narodžil jako syn wupućowarjow. Awtor drje měni, zo su serbscy wupućowarjo po wšěm zdaću w ródnej Łužicy zabyći. Je temu woprawdže tak? Džensa nas tola žane strašne hranicy hižo do wulkeje klódy njezawěraja a móžemy do wšeho swěta pućowac a za wupućowarjami slědźić, tež za „dolnoserbskimi wudrogowarjami“. Cyrkwiny džěl pratyje kónči so z dwěmaj basnjomaj Rože Šenkarjoweje-Rowniskeje.

Njeje zawěrnje móžno wšěch a wšitko naspomnić, na přiříklad, zo staj zaso pilnaj hódančkarjej cyły měšk płodow z worješiny za tych našćipałaj, kiž tež rady serbsce hódaja, a zo ma tež młodžina a džećina kóžda za sebjewotdžěl w delnjoserbskim knižnym kalendru. Naposledk telko: Ja tule čítanku z wulkim zajimom čitam a přeju sej, zo bych sej ju tež družu Hornjoserbja wobstarali.

Hinc Šofta

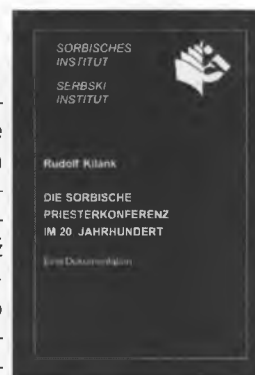
Hódna dokumentacija

Štóz so za młódšu serbsku zašćosć a wosebje za cyrkwinske stawizny zajimuje, tomu móže so doporučić nowa knižka, kotruž je loni Serbski institut w Budyšinje wudał. „Die sorbische Priesterkonferenz im 20. Jahrhundert“ je titul 80stronskeje dokumentacije, kotruž je napisał a zestajał Wotrowski farar dr. Rudolf Kilank. Awtor je predestinowany k tomu, wšako je sam na wuznamnym městnje stawizny katolskich Serbow w druhej połojcy 20. lětstotka sobu pisał.

We hłownym džělu so chronologisce wopisuja stawizny Konferency katolskich serbskich duchownych a z njej zwjazanych waznych podawkow w katolskich Serbach, započejjo wot załoženja konferency w léce 1896 hač do najmłódšeje zašćosće lěta

2000. Wotewrjenje předstajeja so nabožno-narodne prócowanja we wšelakich časowych dobach a politiskich konstelacijach, wuspěchi a wjerški runje tak kaž rozestajenja a poražki – politiskeho, cyrkwinskeho a serbskeho razu. Tež poměra k ewangelskim Serbam so dokumentacija na někotrych městnach dótknje. Dodate su wužitne wudospólnjenja, kiž wobsahuja zestawu wšěch předsydow duchownskeje konferency a Towarstwa Cyrila a Metoda kaž tež statuty woběju zjednoćenstwow ze wšelakich lět.

Jako hłowne žórło je farar dr. Kilank

wužiwał protokole posedzenjow konferency, kotrež pak za wšě lěta nje předleža. Kaž sam w předstowje naspomni, njedowoli tole žane objektivne předstajenje wopisanych podawkow. Při wšěm podawa so tu zjawnosći wjele noweho faktologiskeho materiala, kiž je zajimawy a powučny tež za njekatolskeho čítarja. Dokumentacija zmóžnja wšelake něhdyše a nětčiše prócowanja w katolskich Serbach lépje zrozumić a zarjadować. Džensnišim a pozdžišim zajimcam a slědzerjam budže wona z witanym žórłom. Škoda, zo podobnu dokumentaciju tež wo konferency serbskich ewangelskich duchownych nimamy, kotraž bu 1849 załožena a kotrež stawizny su so po nimale počtra lětstotku dla pomjeńšenja ličby serbskich fararjow před něšto lětami zakónčili. **T.M.**

Powěšće

Zaso skomolene serbske mjeno! Wjes Brězow je so na tymle pućniku překřćila na „Broža“. Štó nož je zamołwity za tajke skewanja serbskich mjenow w našich ewangeliskich kónčinach?

Pólska. Pólska ma něhdže 38,6 mio. wobydlerjow. Z nich je wjac hač 90 % romsko-katolskich, 1,4 % su pólsko-ortodoksni, 0,3 % protestantiscy (cyłkownje 130 000, z toho 100 000 lutherskich), 0,2 % starokatolscy.

Drježdžany. Wot awgusta 2002 je row serbskeho hudźbnyka a slědźerja dr. Jurja Pilka na Janskim kěrchowje w Drježdžanach-Tolkewitzu jako pomnik škitany. Dr. Jurij Pilk je so 1858 w Hodźiju narodził, je jako wučer w Drježdžanach skutkował a 1926 tam zemrěł. Jeho row měješe so nětko zrůnać, přez iniciatiwu Serbskeho instituta pak je so poradźilo jón jako statnje připóznaty pomnik zapisać dać a z tym před zničenjom zachować.

Budyšin. Kaž bě ze wšelakich serbskich mediow zhonić, je so Konferenca katolskich serbskich duchownych nazymu 2002 rozpušćila. Džěło, kiž je dotal konferenca wukonjała, ma so w přichodže w hinašej formje dale wjesć. Za nowej strukturu zhromadneho džěła so hišće pyta. Dołhož tuta hišće njewobsteji, schadźuja so serbscy měšnicy pod nawodom dekana Clemensa Hrjehorja w Chrósćicach, zo bychu so wo běžnym serbskim džěle dorozumili. Konferenca katolskich serbskich duchownych bě so w léće 1896 založila a je z wuzaćom wójniskich lét 1940–1945 bjez přetorhnjenja pod wšelakimi pomjenowanjemi skutkowała. Jeje přeni předsyda bě farar Jakub Warnar w Chrósćicach, jeje posledni předsyda farar Gerat Warnar w Baćonju.

Pomhaj Bóh
časopis ewangeliskich Serbow

Wudawačej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangeliske towarstwo z.t., Čornobohska/Čzornebohstr. 12, 02625 Budyšin/Bautzen

Redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11)

Čišč: Čiščernja DELANY tzwr w Njeswaćidle
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangeliske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 €.

Malešecy. Na wupisanje tudyšeho, wot julija 2002 swobodneho farskeho městna njeje so dotal žadyn zajimc přizjewił. Tuž budu Malešecy hišće dlěši čas na noweho duchowneho čakać dyrbjeć. Zastupnistwo za čas wakancy ma farar Wilfried Noack z Chwaćic.

Slepo. Na kemšach 1. adwenta je fararka Ulrike Menzel Slepjanske džěćetko žohnowała. W adwentnym času chodžeše wone potom na wšelake dohodowne zarjadowanja, mjez druhim w šuli, w pěstowarni a na rentnarsku hodowničku w Slepom. Wopyta pak tež staršich a chorych ludźi doma, kiž su za wopyt džěćetka přeco jara džakowni.

Ketlicy. Hižo dlěši čas prócuje so Maćica Serbska wo wobnowjenje rowa fararja Michała Domaški (1820–1897) a jeho swójbnych na Ketličanskim kěrchowje. Wosada tute předewzaće podpěruje, to zdžěli wosadny farar Harald Raabe 4. decembra na zeždženju ze zastupjerjomaj Maćicy Serbskeje, předsydu dr. Měrćinom Völkelom a Trudlu Malinkowej. Nětko maja so trěbne praktiske kročele zahajić, zo móht so posledni wotpočink zaslužbneho serbskeho duchowneho a kěrłušerja po možnosći hižo lětsa wobnowić.

Row fararja Michała Domaški a jeho swójbnych w Ketlicach je tuchwilu w hubjenym stawje a ma so w zhromadnym džěle Maćicy Serbskeje a Ketličanskeje wosady wobnowić.

Foće: T. Malinkowa

Drježdžany. Na wosadnym popołdnju sobotu, 14. decembra, w cyrkwi swj. Józefa wobdžěli so 16 Drježdžanskich Serbow. Přeni króć wuhotawaše je katolski serbski duchowny, kapłan Gabriš Nawka z Kamjenca. Nutrnosći w cyrkwi přizamkny so bjesada w serbskej Šoćic kofejowni. Za lětsa su zaso štyri wosadne popołdnja předwidžane, dvě z ewangeliskim a dvě z katolskim duchownym.

Berlin. Přeni ekumeniski cyrkwinski džerń, kiž wotměje so wot 28. meje do 1. junija w Berlinje, je po cylej Němskej wulki zajim zbudził. Hač do kónca lěta 2002 bě so hižo 2 300 skupinow z 30 000 sobuskutkowacychmi přizjewiło. Mjez nimi je tež serbska skupina, ke kotrejž slujeja ewangelscy a katolscy Serbj a Hornjeje a Delnjeje Łužicy.

Dary

W nowemburu je so dariło za Pomhaj Bóh 200 €, 50 € a 20 €. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Přeprašujemy

05.01. 2. njedžela po hodžoch

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom na Michałskej w Budyšinje (farar Malink)
- 11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)
- 14.30 wosadne popołdnje w Slepom

19.01. 2. njedžela po Třoch kralach

- 8.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (farar Malink)
- 11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)

02.02. 4. njedžela po Třoch kralach

- 10.00 kemše na Michałskej w Budyšinje (farar Malink)
- 11.45 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Malink)

Spominamy

Před 130 lětami, 22. januara 1873, je so w Lipinach we Łazowskej wosadze do žiwnosćerskeje swójby narodził **Jan Haješ**. Po wopyće ludoweje šule w ródnej wsy běše najprjedy z džětaćerjom we Łazu a w Drježdžanach. Wot lěta 1904 wjedžeše klamarstwo we Łazu, kotrež poněčim na nahladnu kupnicu wutwari. Jan Haješ bě ze stołpom Serbstwa we Łazowskej wosadze. Tom a po cylej Wojerowskej kónčinje je we wšelakich towarstwach čite serbske džěło wukonjał. We wosadze je swěru na to džiwał, zo so prawa Serbow njepřikrótša. Zhromadnje z fararjom Jurjom Malinkom a z gmejnskim předstejićerjom Korlu Błažijom staraše so 1931 wo postajenje pomnika za Handrija Zejlerja na Łazowskej nawsy. Poboku fararja steješe tež w cyrkwiskim wojowanju přećiwo Němskim křesćanam w nacionalsocialistiskim času. Jeho row na Łazowskim kěrchowje hižo njenamakamy, jenož dom, w kotrymž bě něhdy jeho kupnica, dopomina hišće na Jana Haješa.